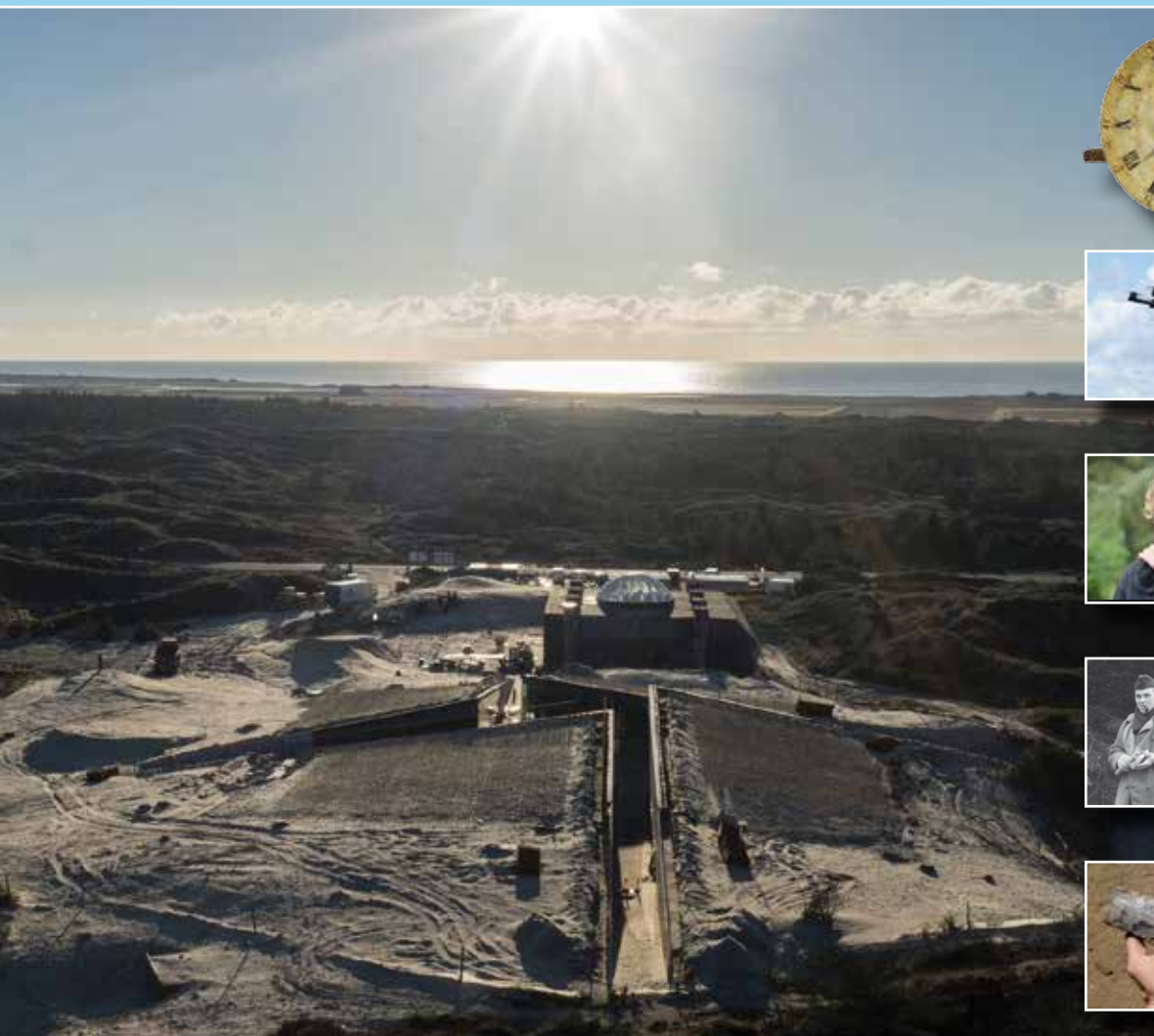

opdatering

Årbog for Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum

2016

opdatering

Årbog for Vardemuseerne &
Ringkøbing-Skjern Museum 2016

opdatering
Årbog for Vardemueerne
& Ringkøbing-Skjern Museum 2016

© Forfatterne, Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum 2017

Redaktion: Christian Ringskou og Tine Lorange

Korrektur: Harriet Ludvigsen

Grafisk tilrettelæggelse: Tine Lorange

Fotos og illustrationer: med mindre andet er angivet
ved de enkelte fotos og illustrationer tilhører
billedmaterialet i denne bog Vardemuseerne,
Ringkøbing-Skjern Museum eller Arkæologi Vestjylland

Alle kort, Danmarks Højdemodel og
ortofotos: ©Geodatastyrelsen

Skrift: Myriad Pro

Papir: 130g Silk

Omslag: 250g Arktika

Tryk: Strandbygaard Grafisk A/S, Skjern

ISBN 978-87-89834-96-2

ISSN 1903-9581

Kære Læser!

At udgive en årbog medfører en lang række rutiner og gentagelser. Først skriver de venlige redaktører til de potentielle skribenter og beder om forslag til artikler. Det får ofte mange til at love at skrive. Så beder de tålmodige redaktører om artiklerne. Og de rykker for dem. Dernæst skriver de flittige skribenter, og der kommer en ordentlig bunke artikler, der kræver mere eller mindre redaktion af de travle redaktører. Nogle af artiklerne kommer endog til den aftalte tid. Så rykker de let stressede redaktører for de artikler, der var lovet men ikke afleveret. Og pludselig – få minutter før deadline – er der 25 artikler og mere end 200 siders spændende læsestof. Den sidste del opleves hvert år som et mirakel både af de glade redaktører og af alle os andre.

Mellem to årbøger ligger selvfølgelig et helt års arbejde på museerne. Med udgravninger og udstillinger; med forskning og formidling; med arkivstudier, magasinstudier, feltstudier, registreringer og kasseringer. Med vedligeholdelse af bygninger, ombygning, nybygning og med administration og bogholderi. Med udvikling af nye undervisnings tilbud og afvikling af velafprøvede. Med nye metoder i felten, med at lære nyt udstyr at kende og med at svare på bunker af spørgsmål fra interesserede borgere.

Og det er i virkeligheden det, der er det mirakuløse: Mellem alt dette arbejde, får de to museers engagerede medarbejdere hvert år tid til at skrive om nogle af alle de

ting, de går og arbejder med. Og nogle af disse artikler er altså blevet til denne årbog.

Tak til Niels Windfeld Lund og Peder Gammeltoft for jeres bidrag til vores årbog. Tak til dygtige praktikanter, der kronede korte men værdifulde ansættelser med artikler. Tak til de mange medarbejdere på museerne, til de mange frivillige og til medlemmerne af museumsforeningerne for Jeres store arbejde og engagement: Det er det, mindst lige så meget som vore udstillinger og samlinger, der gør vores to museer til noget særligt. Tak til skribenterne for at have omformet noget af alt dette arbejde til gode, oplysende og inspirerende artikler. Tak til de hårdtarbejdende redaktører, der med en jernhånd i en fløjlshandske styrer os sikkert i havn med endnu en se- og læseværdig bog. Og endelig tak til Jer læsere for at købe og læse bogen. Det er jo i høj grad for Jeres skyld, vi tager rutinen én gang til. Men også fordi vi kan lide det.

God læselyst

Kim Clausen og Claus Kjeld Jensen

P.S. Museet for Varde By og Omegn har ved årsskiftet 2016/2017 ændret navn til Vardemuseerne, da museet fusionerede med NaturKulturVarde. Selvom artiklerne således vedrører arbejde, der er lavet under museets gamle navn udgives årbogen under det nye. Så alt er trods alt ikke ved det gamle...

Indhold

- 6** Museumsforeningernes årsberetninger
- 16** Årets gang i ArkVest
Af Lene B. Frandsen & Poul K. Jørgensen
- 18** På gennemfart i Torsted
Af Jonatan Rose Andersen
- 29** Gravplads med udsigt
Af Karen Bjelke Fisker & Stina Trolldoft Andresen
- 39** Ulvetider i 1600-tallets Vestjylland
Af Peder Gammeltoft
- 47** Jens Harpøth – Ringkøbings polyhistor
Af Niels Windfeld Lund
- 58** "Med Flid har jeg bestræbt mig"
Af Anders Kilgast Jensen
- 69** "En lavning i Terrænet, fyldt med Vand, uden Afløb"
Af Bjarke Kampp Hansen
- 80** Tiden går
Af Christian Ringskou
- 87** Vestergade
Af Christian Ringskou
- 97** Badehusene i Nymindegab
Af John V. Jensen & Tine Lorange
- 104** Hitler, naziguldet og de ungarske soldater
Af John V. Jensen
- 119** Ønsk dig ikke at have oplevet disse Dage...
Af John V. Jensen
- 126** Nedbrydning, forandring og en ny begyndelse
Af John V. Jensen
- 155** Samarbejde om læring
Af Pernille Ø. Sørensen
- 166** Begyndelsen på et formidlingssamarbejde
Af Anders Bloksgaard Poulsen
- 171** Frivillige Vikinger
Af Signe Øster Kæmpegaard
- 176** På vej mod "verdens bedste museum"?
Af Mette Bjerrum Jensen
- 184** Årets udgravninger
Af arkæologerne i ArkVest

Begyndelsen på et formidlingssamarbejde

Af Anders Bloksgaard Poulsen

I starten af 2016 havde Vardemuseerne Læring den fornøjelse at besøge Konserveringscenter Vest i Ølgod, hvor vi fik en rundvisning af leder Michael Højlund Rasmussen. I det daglige arbejde på konserveringscenteret indgår fagligheder inden for fysik, kemi, biologi og selvfølgelig historie. Under besøget opstod der hurtigt en fornemmelse af, at der her var mange lavthængende frugter i forhold til formidling inden for disse fag. Netop disse specifikke

fagligheder gør det oplagt, at formidlingen kan målrettes ungdomsuddannelser. En målgruppe som museet hidtil har haft svært ved at nå. Det stod derfor klart, at vi ikke blot kunne, men også skulle udvikle et undervisningsforløb i samarbejde med konserveringscenteret. Derfor gik jagten ind på at finde et gymnasium, der ville være villigt til at samarbejde og lade deres elever være testpersoner i et udviklingsforløb. Jagten på gymnasiet vender vi tilbage til.

Nu ville skæbnen det heldigvis sådan, at næsten samtidigt med afviklingen af besøget på konserveringscentret, udloddede foreningen Intrade en udviklingspulje. Intrade er en forening, der har til hensigt at etablere, udvikle og vedligeholde samarbejder mellem de gymnasiale uddannelser og museer med henblik på udvikling af skolerelevante undervisningsforløb. Det blev muligt at søge op til 20.000 kr., og såfremt vi fik pengene kunne vi for alvor realisere projektet.

Forløbets tilblivelse

Den første indskydelse var at tage fat på Varde Gymnasium og etablere et samarbejde med en eller flere lærere herfra, men det lykkedes desværre ikke i første omgang. Intrade udviklingspuljens deadline taget i betragtning måtte der ske noget og gerne hurtigt. Derfor henvendte vi os til Rybners Tekniske Gymnasium i Esbjerg. Her lykkedes det os at finde flere ildsjæle, som straks sprang ombord i projektet. Næsten samtidigt fik vi stabet en fornuftig ansøgning sammen til udviklingspuljen. Nogle af de vigtigste pointer og målsætninger herfra må siges at være:

- At skabe et konkret undervisningsforløb, som vil kunne tilbydes ungdomsuddannelser i fremtiden.
- At give eleverne viden om og forståelse for, hvordan tilgængelig viden bliver til gennem forskningsbaserede processer.
- At tilbyde eleverne autentiske læringsmiljøer ud fra tanken om den åbne skole og at give eleverne mulighed for selv at arbejde forskningsbaseret på tværs af relevante fag og faggrupper.
- Alt dette mens vi samtidig ønsker at bygge bro mellem naturvidenskab og humaniora.

Ansøgningen blev sendt og få dage senere kom der positivt svar fra Intrade. Projektet var dermed en realitet, og vi havde fået 20.000 kr. at gå i gang med.

Vi fik sat det første møde i stand med tre lærere fra Rybners Tekniske Gymnasium, der repræsenterede fagene kemi, biologi og teknologihistorie. En rundvisning på konserveringscenteret hjalp os til i fællesskab at få sat nogle ord på hvilke temaer og områder vi kunne forestille os at undervisningsforløbet kunne berøre. Lærerne havde masser af idéer. Hurtigt kom samtalen til at dreje sig om, hvordan man kunne undervise i dét at bevare noget som er forgængeligt og derved på sin vis naturstridigt. Dertil hele forståelsen af den lange vej en genstand gennemgår fra arkæologisk udgravning til udstilling i glasmonter på et museum. Vi fandt flere steder på denne vej, hvor der ville være mulighed for at undervise i både fysik, kemi, biologi, samfundsfag og historie, hvordan foregår en arkæologisk udgravning, hvordan finder arkæologerne metal i jorden, og hvordan kan de genkende hvilket metal, de har fundet, og hvordan arbejder konservatorerne med at bevare de genstande de får ind på konserveringscenteret.

Hovedelementerne i undervisningsforløbet var nu på plads. Lærerne fra Rybners Tekniske Gymnasium havde én klasse tilfælles, som dermed ville passe godt ind i forløbet. Skemalægningen kunne løses ved at bytte lidt rundt på lærernes timer med klassen i de to dage forløbet strakte sig over.

Kringelkrogene i selve forløbet

Overskriften for undervisningsforløbet endte med at blive "Konservering for evigt". Vi havde besluttet, at vi ville arbejde med metallerne kobber og bronze, da disse rummer masser af muligheder for undervisning både fra lærernes, formidlernes og konservatorernes side. Vi havde dermed et fælles fagligt ståsted. Dag ét foregik undervisningen på Rybners Tekniske Gymnasium. Her skulle der undervises i teknologihistorie og laves øvelser i kemi og biologi. Undervisningen og øvelserne skulle danne et fagligt grundlag for dag to, der foregik på konserveringscenteret i Ølgod. Dagens program var inddelt i tre, ligeledes var også

eleverne inddelt i tre hold. Der var lavet tre stationer: en i foredragssalen i Kulturhuset, en anden på et af laboratorierne og slutteligt var der en rundvisning, hvor eleverne kom forbi alle de forskellige laboratorier.

I foredragssalen blev der arbejdet videre med den historiske grundviden ved en gennemgang af stenalderen, bronzealderen og jernalderen, som eleverne allerede havde påbegyndt i undervisning hjemme på gymnasiet. Derudover handlede det også om at skabe forståelse for, hvad arkæologer, historikere eller konservatorer laver og forskellene på deres arbejdsopgaver. På rundvisningen var der som nævnt indlagt stop ved alle laboratorierne. Her stiftede eleverne bekendtskab med, hvad der foregår i sandblæsningsrummet, ved malerikonservatoren eller hos konservatoren Gert Nebrich, som på daværende tidspunkt netop havde færdigkonserveret et meget gammelt to meter langt tohåndssværd. På den sidste station skulle eleverne lave en øvelse, der gik ud på at producere lim, naturligvis ved at gennemgå samme proces som konservatorerne ville gøre, bare i et mindre målestok. Limen skulle i øvrigt gydes fra svømmeblæren fra en stør. Dette foregår

Eleverne i samtale med leder af konserveringscentret Michael Højlund Rasmussen.

Konservator Lars Rust Jensen viser rundt i laboratoriet for malerikonservering.

ved, at man opvarmer små bider af svømmeblæren til den rette temperatur og hernæst gyder den ud på plastik for at størkne.

Efter besøget fik eleverne til opgave at skabe en folder, som kunne udleveres til elever i 8. klasse. Temaet skulle naturligvis være konservering og det at bevare for eftertiden. Det kom der nogle utroligt flotte og meget detaljerede foldere ud af, hvor det var tydeligt, at eleverne havde haft et stort udbytte af undervisningsforløbet.

Som det fremgår, var undervisningsforløbet tilrettelagt således, at der både var indhold før besøget på konserveringscenteret, og der var hjemmeopgaver til bagefter, altså et helstøbt undervisningsforløb, som meget godt afspejler den model, vi i Vardemuseerne Læring altid arbejder efter: Før, under og efter.

De gyldne læresætninger

Spørgsmålet om det overhovedet er nødvendigt at udvikle projekter som dette, kan kun besvares med et "ja". Det er i høj grad nødvendigt at være proaktiv, opsøgende

og samarbejdsvillig. Vardemuseerne har, som omtalt, ikke tidligere haft samarbejder med hverken gymnasiet i Varde eller gymnasierne i Esbjerg. Det er de færreste lærere og helt sikkert endnu færre af eleverne, der selvstændigt besøger vores museer. Lige netop derfor er det nødvendigt at udvikle denne type projekter. Der findes autentiske læringsmiljøer på hver og én af museets afdelinger. Konserveringscenteret er ligeledes et autentisk læringsmiljø, og udnyttelsen af disse ligger i tråd med skoleformen omkring Åben Skole. Det samme gør sig i øvrigt gældende for gymnasierne, som med tiden også skal være mere samarbejdsorienterede og åbne.

Der er heller ingen tvivl om, at eleverne har fået mere med sig end blot en oplevelsesrig og underholdende dag. Dette ses tydeligt i de afleverede foldere, som udover at være opsat meget indbydende også rummer rigtig megen viden om både konservering af forskellige stoffer og masser af historie og kemi.

Udover elevernes umiddelbare og synlige læringsudbytte, er der også et mere skjult udbytte, nemlig at både elever og lærere har stiftet bekendtskab med konserveringscenteret og museet. Særligt med hensyn til konserveringen har de fået en oplevelse af, hvordan elementer fra fagene fysik, kemi og biologi, som de arbejder med i skolen, kan bruges i virkeligheden.

Ydermere er der blevet skabt forbindelse mellem en række meget kompetente lærere og museet. Denne forbindelse skal nu fortsættes, så vi kan udbygge og forbedre forløbet i fællesskab.

Konklusion

Ville vi kaste os ud i endnu et projektsamarbejde med et gymnasium og konserveringscenteret? Her må svaret være et entydigt "ja". Faktisk har Vardemuseerne Læring og konserveringscenteret allerede indledt et samarbejde med Varde Gymnasium. Projektet bygger videre på de erfaringer, vi har gjort fra det her omtalte forløb.

Eleverne koger lim af svømmeblærer fra stør.

Projektet har også rykket på noget i vores formidling, da der er stor forskel på at formidle til elever i folkeskolen og elever på gymnasierne. Udfordringen med at nå ud til og formidle til en helt anden målgruppe end den, vi er vant til, har været lærerig. Det kræver en hel del mere at fastholde gymnasieelevernes interesse. Dertil kommer, at denne elevgruppe har rigtig meget at byde ind med og er meget vidende. Det betyder, at man som formidler skal have ekstra godt styr på sit stof og være klar på nogle, til tider, vanskelige spørgsmål. Denne udfordring hilser vi naturligvis velkommen. Skulle vi komme i bekneb, har vi et helt hus fuldt af eksperter, som vi kan trække på i faglige spørgsmål. Det har vi også gjort brug af i udviklingen af undervisningsforløbene med både Rybners Tekniske Gymnasium og Varde Gymnasium. Ved begge forløb er op til flere arkæologer blevet hevet til side og spurgt til råds. Foruden deres viden har de også bidraget med materiale i form af udgravningsberetninger og i tilfældet med undervisningsforløbet med Varde Gymnasium, selv deltaget i formidlingen.

Elever fra Varde Gymnasium besøger en arkæologisk udgravning.

Fremtiden

I 2017 begynder et endnu større projekt. Da vil nemlig de to forløb med hhv. Rybners Tekniske Gymnasium i Esbjerg og Varde Gymnasium blive slået sammen til ét stort projekt. Konserveringscenteret er naturligvis stadig med, men dertil kommer VejleMuseerne og de gymnasier, som de har udviklet lignende Intrade projekter med. Sammen med alle disse partnere vil vi forsøge at lave en fælles ansøgning til Region Syddanmarks Uddannelsespulje. En eventuel bevilling skal bruges til at understøtte og udvikle de allerede eksisterende netværk mellem lærere og museumsformidlere. Ydermere har der været talt om at forsøge at efterligne Varde-modellen, hvor Vardemuseerne Læring allerede indgår i etablerede, obligatoriske undervisningsforløb i folkeskolen. De forløb, der tænkes udviklet, skal kunne forankres kommunalt og gøres obligatoriske. Der skal både være et gymnasieforløb og et forløb, der kan tilbydes alle ungdomsuddannelser i hele regionen. Med projektet vil vi gerne medvirke positivt til, at Region Syddanmark opnår de mål, der er formuleret i Syddansk Uddannelsesaftale. Ét af målene er, at 20 % flere på en ungdomsårgang skal gennemføre en naturvidenskabelig, teknisk eller sundhedsfaglig uddannelse i forhold til 2010. Projektet er omfattende, og vi glæder os meget til at komme i gang med det. Det skulle gerne kaste en artikel af sig til næste års opdatering.

Anders Bloksgaard Poulsen kan kontaktes på abp@vardemuseum.dk